

Journal of Social Intervention: Theory and Practice –
2010 – Volume 19, Issue 3, pp. 75–78
URN:NBN:NL:UI:10-1-100965

ISSN: 1876-8830

URL: <http://www.journalsi.org>

Publisher: Igitur, Utrecht Publishing & Archiving
Services in cooperation with Utrecht University of

Applied Sciences, Faculty of Society and Law

Copyright: this work has been published under a

Creative Commons Attribution-Noncommercial-No

Derivative Works 3.0 Netherlands License

Eric Kaarsemaker. **Werknemersaandeelhouderschap.**

Frequentie, kenmerken, ondersteunende praktijken

en gevolgen. Assen: Van Gorcum, 2009,

116 p., € 24,95.

ISBN 9789023245308

BOOKS

MEINDERT SLAGTER

In de NRC van 2 en 3 januari 2010 houdt Arie van der Zwan (oud-president-directeur van de Nationale Investeringsbank en daarna enkele jaren bijzonder hoogleraar ondernemingsbeleid en management) een pleidooi voor werknemersaandeelhouderschap. Hij ziet in het geven van een aandeel aan werknemers een manier om in een economie van aandeelhouders te bezuinigen. Immers, de economische crisis is daar en moet bestreden worden. Een overeenkomst tussen overheid en sociale partners over wie de rekening gaat betalen kan lang op zich laten wachten. Hij ziet in werknemersaandeelhouderschap een manier om een nieuwe zeepbeconomie te vermijden, en in de toekomst te bouwen op

een reële productie-economie. De positie van de werknemers is in de achterliggende periode geërodeerd. Ze waren niet meer in tel als stakeholder in een economie waarin de aandeelhouder aan de macht was. De factor arbeid dient een grotere rol te spelen in het noodzakelijke herstructureringsproces. Van der Zwan besluit zijn artikel met: "In de achterliggende twintig jaar heeft een kleine groep winnaars haar wil aan het gros van de bevolking kunnen opleggen, het wordt tijd om bredere maatschappelijke belangen aan bod te laten komen. Daartoe zal de reële economie weer ruim baan moeten krijgen en daarmee het langetermijnbeleid van ondernemingen.

BOOKS

De aandeelhoudersagenda moet worden ingewisseld voor de agenda van alle stakeholders" (Opinie & Debat, p. 5). De discussie om het instrument werknemersaandeelhouderschap in te zetten als breekijzer bij herstel van de economie is niet nieuw. Reeds in 1945 deden Romme en Van den Brink van de toenmalige KVP (naast ARP en CHU een van de voorlopers van het tegenwoordige CDA) een voorstel om werknemers actief te betrekken bij de onderneming door ze naast hun loon te laten deelnemen in de winst en het kapitaal van de bedrijven waarin ze werken. De PvdA zag een dergelijk volkskapitalisme niet zitten. Toen Den Uyl van de PvdA in de jaren '70 er als een maatschappij hervormend voorstel mee terugkwam, was die politieke context voldoende om het voorstel om zeep te helpen (Van der Zwan, 2010).

In de jaren '80 werd via een vierjarige subsidie van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid geprobeerd via de Stichting Zelfbestuur het gedachtegoed van (werknemers)zelfbestuur/productiecoöperaties grotere ingang te doen vinden. Selfsupporting na betreffende vier jaar bleek niet haalbaar. De koepel van zelfbestuurbedrijven, de Associatie van Bedrijven op Coöperatieve grondslag (ABC) pakte de draad op via een statutenwijziging in 1992 en een naamsverandering, namelijk Vereniging voor Participatief Ondernemen (VPO) met het doel "te bevorderen dat

werknemers in belangrijke mate participeren in de besluitvorming op alle nivo's en/of in het kapitaal van de onderneming" (Slagter, 1993, p. 133). Voorbeelden uit de Verenigde Staten (zie bijvoorbeeld Russel, 1989) gaven, in elk geval wat betreft de economische aspecten, hoop, maar duidelijk werd eveneens dat "*employee ownership*" geen garantie is voor deelneming aan de besluitvorming.

De laatste jaren kenmerken zich wat betreft werknemersaandeelhouderschap door rust aan het front, behalve hier en daar een krantenartikel of een wetenschappelijke publicatie. Maar in tijden van nood leert men zijn vrienden kennen. Nu de zoveelste neoliberale economische zeepbel uit elkaar is gespat, is er hopelijk weer ruimte voor discussie over alternatieven.

Het boek van Kaarsemaker doet verslag van – zoals de titel aangeeft – een onderzoek naar frequentie, kenmerken, ondersteunende praktijken en gevolgen van Werknemersaandeelhouderschap in Nederland. Het boek volgt qua indeling na "Inleiding" en "Achtergrond" de ondertitel. Dat wil zeggen: er volgen hoofdstukken over "Frequentie", "Kenmerken", "Ondersteunende praktijken" en "Gevolgen". Daarna volgen nog "Praktijkvoorbeelden" en "Conclusies en aanbevelingen".

In zijn voorwoord vraagt Kaarsemaker zich af of de belangen van verschillende

belanghebbenden bij bedrijven wel toe te vertrouwen zijn aan beleggers, topmanagers en commissarissen. Recente gebeurtenissen zoals die rond ABN AMRO en Fortis doen hem hieraan twijfelen. Volgens Kaarsemaker kan werknemersaandeelhouderschap zorgen voor een vanuit allerlei hoeken bepleite effectieve tegenmacht. Een macht tegen, volgens sommigen, een alles verkwanselende aandeelhouderskapitalisme.

Enkele uitkomsten van het onderzoek zoals weergegeven door de auteur springen er, wat mij betreft, uit:

- Werknemersaandeelhouderschap komt voor bij 3,6% van alle bedrijven in Nederland met minimaal 10 werknemers.
- Er wordt door bedrijven in het algemeen niet veel belang gehecht aan werknemersaandeelhouderschap; de bedragen die er in omgaan zijn ook relatief gering (variërend van enkele honderden tot een paar duizend euro, uitzonderingen daargelaten).
- Werknemersaandeelhouderschap bij bedrijven in Nederland heeft in de huidige vorm relatief geringe personele en financiële effecten.

Wanneer Kaarsemaker enkele hoofdlijnen haalt uit het onderzoek naar de praktijk (interviews met contactpersonen van 8 bedrijven) constateert hij dat de nadruk

overwegend ligt op de financiële en technische aspecten. Dat werknemersaandeelhouderschap zelden of nooit gepaard gaat met een expliciet en doordacht personeels- en strategiebeleid. Dat werknemersaandeelhouderschap meer is dan alleen aandelenbezit, blijken de bedrijven in Nederland in tegenstelling tot de schrijver nog niet zo te zien. Het woord “nog” in voorgaande zin is tekenend voor het optimisme van de auteur. Maar niet duidelijk wordt uit het onderzoek waarop dit optimisme is gebaseerd.

De veronderstelling van de auteur is dat het bezit van aandelen voor de werknemers leidt tot meer verantwoordelijkheid voor het welzijn van de onderneming. Deze veronderstelling blijft een niet toetsbare veronderstelling gezien de geringe omvang (ook in geld) van het gemiddeld aandelenbezit per werknemersaandeelhouder.

Kaarsemaker komt lof toe voor zijn poging het werknemersaandeelhouderschap weer op de kaart te zetten, maar...

De achterflap van het boek correspondeert meer met hoofdstuk 2 “Achtergrond” dan dat enige informatie wordt gegeven over de uitkomsten van het onderzoek. De schrijver dekt de weinig hoopgevende resultaten van het onderzoek toe met te verwijzen naar de potentie van het werknemersaandeelhouderschap. Realistischer ware geweest te constateren dat er weinig tot geen vooruitgang is geweest wat betreft

BOOKS

werknemersaandeelhouderschap sinds eind jaren tachtig en dat kennelijk deze vorm van financiële werknemersparticipatie, ondanks het gestegen opleidingsniveau en mondigheid van de Nederlandse werknemer, geen voedingsbodem vindt in de Nederlandse cultuur en verhoudingen, en financiële wetgeving.

Terug naar het begin van deze bespreking. De vervulling van de wens van Van der Zwan dat de aandeelhoudersagenda moet worden ingewisseld voor de agenda van alle stakeholders lijkt gezien de resultaten van het onderzoek van Kaarsemaker ver, heel ver weg. De verkwanselaars blijven (voorlopig?) aan de macht.

LITERATUUR

- Russell, R. (1989). Taking stock of the ESOPs. In C. J. Lammers & G. Széll (Eds.), *International Handbook of Participation in Organizations. Volume 1, Organizational Democracy: Taking Stock*. Oxford: Oxford University Press.
- Slagter, M. (1993). *Zelfbestuur en participatie. Ontwikkeling van zelfbestuurorganisaties en deelneming aan de besluitvorming*. Proefschrift. Rijksuniversiteit Groningen.
- Zwan, A. van der (2010, 2/3 januari). Wil je bezuinigen in een economie van aandeelhouders, geef dan werknemers een aandeel. *NRC Handelsblad, Opinie & Debat*, p. 4–5.